

Sygn. akt III AUa 2435/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 sierpnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Krystyna Merker (spr.)
Sędziowie	SSA Lena Jachimowska SSA Wojciech Bzibziak
Protokolant	Agnieszka Turczyńska

Przy udziale –

po rozpoznaniu w dniu 7 sierpnia 2012r. w Katowicach

sprawy z odwołania H. G. (H. G.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R.

o ekwiwalent pieniężny z tytułu prawa do bezpłatnego węgla za lata 2008 - 2009

na skutek apelacji ubezpieczonej H. G.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach

z dnia 23 września 2011r. sygn. akt X U 923/11

oddala apelację.

/-/ SSA L.Jachimowska /-/ SSA K.Merker /-/ SSA W.Bzibziak

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt III AUa 2435/11

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. decyzją z dnia 28 marca 2011 roku odmówił ubezpieczonej H. G. (H. G.) prawa do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla za lata 2008 – 2009 na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 lipca 2007 roku o ekwiwalencie pieniężnym z tytułu prawa do bezpłatnego węgla dla osób uprawnionych z przedsiębiorstw robót górniczych. Od powyższej decyzji ubezpieczona wniosła odwołanie, domagając się jej zmiany poprzez przyznanie jej prawa do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy podtrzymał swoje dotychczasowe stanowisko wnosząc jednocześnie o oddalenie odwołania ubezpieczonej.

Po rozpoznaniu niniejszej sprawy Sąd Okręgowy – Sąd Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 23 września 2011 roku oddalił odwołanie ubezpieczonej od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. z dnia 28 marca 2011 roku /Znak: (...)/, która odmawiała jej przyznania ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla za lata 2008 – 2009.

Sąd Okręgowy w Katowicach ustalił, iż mąż odwołującej się A. G. zatrudniony był w Przedsiębiorstwie (...) w B. w okresie od dnia 1 stycznia 1978 roku do dnia 3 lipca 1991 roku, a ubezpieczona od dnia 1 września 1994 roku pobierała rentę rodzinną po zmarłym w dniu 3 lipca 1991 roku mężu (wcześniej do powyższego świadczenia uprawniony był jej syn J.). Pracownicy Przedsiębiorstwa (...) w B. byli objęci Układem Zbiorowym Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z dnia 21 grudnia 1991 roku. Pismem z dnia 21 kwietnia 1995 roku Przedsiębiorstwo (...) S.A. w B. poinformowało organ rentowy, iż wobec odstąpienia z dniem 30 grudnia 1994 roku – na podstawie art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 29 września 1994 roku o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz zmianie niektórych ustaw (tekst jednolity: Dz. U. z 1994 roku, Nr 113, poz. 547 ze zm.) – od stosowania na rzecz byłych pracowników uprawnień do deputatów węglowych, realizowanych w naturze oraz ekwiwalencie pieniężnym, wnosi o uwzględnienie w podstawie wymiaru świadczenia 2,5 tony deputatu węglowego od dnia 1 stycznia 1995 roku. Mając powyższe na uwadze organ rentowy decyzją z dnia 28 września 1995 roku doliczył wartość ekwiwalentu pieniężnego za deputat węglowy do podstawy wymiaru świadczenia, wskaźnik wysokości podstawy wymiaru pozostał ograniczony do 250%.

Ponadto Sąd pierwszej instancji ustalił, że zgodnie z Protokołem Dodatkowym Nr(...)z dnia 30 grudnia 1994 roku do Zakładowego Układu Zbiorowego dla Pracowników Przedsiębiorstwa (...) w B. z dnia 29 września 1992 roku strony postanowiły skreślić w Załączniku Nr 5 pkt 8 i 9 regulujący wydawanie emerytom i rencistom bezpłatnego węgla deputatowego (powyższe zostało wpisane do rejestru układów Okręgowego Inspektora Pracy w K., a fakt ten znany jest Sądowi z urzędu, co wynika z pisma OIP K. z dnia 11 kwietnia 2008 roku, nadesłanego do Sądu Okręgowego w Katowicach do sprawy o sygn. akt XU 787/08), jak również że Sąd Okręgowy w Katowicach wyrokiem z dnia 29 stycznia 2009 roku (sygn. XII U 1090/08) oddalił odwołanie skarżącej od decyzji organu rentowego z dnia 31 stycznia 2008 roku, odmawiającej jej ekwiwalentu za rok 2003, a kolejnym wyrokiem z dnia 17 maja 2010 roku (sygn. akt X U 743/10) oddalił również odwołanie skarżącej od decyzji organu rentowego z dnia 15 lutego 2010 roku odmawiającej jej ekwiwalentu za lata 2006 – 2007.

Zdaniem Sądu Okręgowego odwołanie ubezpieczonej nie podlega uwzględnieniu, albowiem Przedsiębiorstwo (...) w B. skutecznie odstąpiło od stosowania świadczeń określonych w art. 22 ust. 2 pkt 1 Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z dnia 21 grudnia 1991 roku w wymiarze i na zasadach określonych w Układzie Zbiorowym Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 roku. Zasady i sposób realizacji uprawnienia do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla, przysługującego osobom uprawnionym z przedsiębiorstw robót górniczych za okres od dnia 1 stycznia 2002 roku do dnia 31 grudnia 2015 roku określa ustawa z dnia 6 lipca 2007 roku o ekwiwalencie pieniężnym z tytułu prawa do bezpłatnego węgla dla osób uprawnionych z przedsiębiorstw robót górniczych, zaś stosownie do treści art. 2 pkt 1 ustawy osobami uprawnionymi w rozumieniu ustawy są emeryci i renciści mający ustalone prawo do emerytury lub renty, którzy pobierali bezpłatny węgiel w naturze od przedsiębiorstw robót górniczych lub przeszli na emeryturę lub rentę z tych przedsiębiorstw oraz wdowy, wdowcy i sieroty mających ustalone prawo do renty rodzinnej po byłych pracownikach przedsiębiorstw robót górniczych, uprawnionych do bezpłatnego węgla na podstawie Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z dnia 21 grudnia 1991 roku, i którzy uzyskali emeryturę lub rentę przed dniem 1 stycznia 2007 roku, a po dniu 31 grudnia 2001 roku nie pobierali ekwiwalentu.

W ocenie Sądu Okręgowego zarówno art. 60 Karty Górnika z 30 listopada 1949 roku, jak i kolejne układy zbiorowe pracy (Układ Zbiorowy z dnia 1 stycznia 1975 roku w rozdziale IV §24, jak i Układ Zbiorowy z dnia 1 lutego 1980 roku w rozdziale IV §18) utrzymywały uprawnienia męża ubezpieczonej do deputatu węglowego, tak więc odwołująca zasadniczo mogła wywodzić swoje roszczenia do otrzymania bezpłatnego węgla na podstawie układu zbiorowego

pracy z dnia 21 grudnia 1991 roku, czego wymaga art. 2 pkt 1 ustawy o ekwiwalencie pieniężnym z tytułu prawa do bezpłatnego węgla. Mąż ubezpieczonej zatrudniony był bowiem w Przedsiębiorstwie (...) w B., które wymienione zostało pod poz. 95 Załącznika Nr 1 do Układu, a co więcej Przedsiębiorstwo (...) S.A. (dawniej (...) w B.) było też stroną zawartego w dniu 3 października 1995 roku porozumienia o wstąpieniu w prawa i obowiązki stron układu, którego ponownej rejestracji jako ponadzakładowego układu zbiorowego dokonano w dniu 20 października 1995 roku. Z chwilą więc wejścia w prawa i obowiązki stron układu jego zakres unormowania znalazł zastosowanie we wszystkich jednostkach wymienionych w Załączniku Nr 1, ustalonym protokołem Nr (...) z dnia 21 listopada 1995 roku, gdzie pracodawca męża ubezpieczonej w załączniku tym figuruje pod poz. 21.

Sąd pierwszej instancji zwraca jednak uwagę, że Przedsiębiorstwo (...) w B. zaprzestało wypłaty ekwiwalentu z przyczyn ekonomicznych, odstępując z dniem 30 grudnia 1994 roku na podstawie art. 9 ustawy z dnia 29 września 1994 roku o zmianie ustawy Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych ustaw od stosowania na rzecz byłych pracowników uprawnień do deputatów węglowych. Do rejestru układów w dniu 14 czerwca 1995 roku zostało wpisane porozumienie z dnia 30 grudnia 1994 roku o odstąpieniu, w trybie art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 29 września 1994 roku o zmianie ustawy Kodeks pracy od stosowania uprawnień do bezpłatnego węgla dla emerytów i rencistów oraz ekwiwalentu za ten węgiel wynikającego z rozdziału IV zał. Nr 32 do Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 roku poczynając od dnia 30 grudnia 1994 roku. Odwołująca się zatem nie jest uprawniona do bezpłatnego węgla w naturze, albowiem Sąd Okręgowy nie mógł pominąć przy rozstrzygnięciu rozpoznawanej sprawy treści art. 44⁽¹⁾ układu, wprowadzonego protokołem nr (...) z dnia 21 listopada 1995 roku, że do dnia 25 listopada 1995 roku Przedsiębiorstwo (...) w B. skutecznie odstąpiło od stosowania świadczeń określonych w art. 22 ust. 2 pkt 1 Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z dnia 21 grudnia 1991 roku, w wymiarze i na zasadach określonych w Układzie Zbiorowym Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 roku. Wobec powyższego, na mocy art. 477⁽¹⁴⁾ §1 k.p.c., Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji oddalając odwołanie ubezpieczonego.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach z dnia 23 września 2011 roku wniosła w dniu 11 października 2011 roku ubezpieczona H. G., zaskarżając powyższy wyrok oraz wnosząc o jego zmianę w całości i zasądzenie od strony pozwanej na jej rzecz należny jej zdaniem ekwiwalent węglowy za lata 2008 – 2009. Powyższemu wyrokowi ubezpieczona zarzuciła naruszenie prawa procesowego poprzez brak rozpatrzenia wszystkich okoliczności i środków dowodowych mających wpływ na treść orzeczenia oraz przyjęcie błędnej wykładni przepisów prawa normującego kwestie wypłaty ekwiwalentu węglowego objętych Kodeksem Pracy i ustawą z dnia 20 września 1994 roku. Ponadto w pismach z dnia 30 grudnia 2011 roku, z dnia 24 lutego 2012 roku oraz z dnia 30 lipca 2012 roku pełnomocnik ubezpieczonej zwrócił m.in. szczególną uwagę na fakt, że Sąd pierwszej instancji wydał zaskarżone orzeczenie w oparciu o informację przekazaną przez Inspektora Pracy o wpisie do rejestru układów porozumienia o odstąpieniu przez Przedsiębiorstwo (...) w B. w drodze porozumienia od stosowania uprawnienia do bezpłatnego węgla deputatowego dla emerytów i rencistów oraz ekwiwalentu za ten węgiel, nie badając zgodności przedmiotowego „odstąpienia” z przepisami prawa pracy (powyższe odstąpienie ma w jego ocenie jedynie deklaratoryjny charakter i nie wywołuje żadnych skutków prawnych).

Organ rentowy nie wniósł odpowiedzi na apelację.

Rozpoznając apelację Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja ubezpieczonej H. G. nie zasługuje na uwzględnienie.

Ubezpieczona H. G., jako wdowa po byłym pracowniku Przedsiębiorstwa (...) w B., wywodzi swoje pretensje do spornego świadczenia z przepisów ustawy z dnia 6 lipca 2007 roku o ekwiwalencie pieniężnym z tytułu prawa do bezpłatnego węgla dla osób uprawnionych z przedsiębiorstw robót górniczych. Akt ten jednak nie jest odosobnioną regulacją prawną dotyczącą problematyki wypłaty przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych na rzecz emerytów i rencistów tego rodzaju świadczeń, lecz stanowi kontynuację wcześniejszych rozwiązań legislacyjnych i koresponduje z unormowaniami innych ustaw traktujących o tym zagadnieniu. Dlatego też interpretacji jego przepisów nie można

zawęzać do wykładni językowej z pominięciem rysu historycznego i wykładni systemowej. Szczegółowy wywód w tej kwestii Sąd Apelacyjny zaprezentował jednak w wielu dotychczas rozstrzyganych sprawach dotyczących ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla (vide: np. wyroki w sprawach III AUa 1470/08, III AUa 1439/08, III AUa 1475/08 oraz III AUa 1472/08).

Bezspornym jest przy tym, że wymienione Przedsiębiorstwo (...) S.A. w B., będące następcą prawnym Przedsiębiorstwa (...), figuruje w wykazie przedsiębiorstw robót górniczych objętych restrukturyzacją górnictwa węgla kamiennego z mocy przepisów ustawy z dnia 26 listopada 1998 roku o dostosowaniu górnictwa węgla kamiennego do funkcjonowania w warunkach gospodarki rynkowej oraz szczególnych uprawnieniach i zadaniach gmin górniczych (tekst jednolity: Dz.U. z 1998 roku, Nr 162 poz. 1112 ze zm.), stanowiącymi załączniki nr 2 i 3 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 1999 roku w sprawie wykazu przedsiębiorstw górniczych oraz przedsiębiorstw robót górniczych (Dz.U. z 1999 roku, Nr 38, poz.362), jak również, że zostało ono wymienione w Załączniku Nr 1 do Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z dnia 21 grudnia 1991 roku w brzmieniu przyjętym w protokole dodatkowym nr 7 z daty 21 listopada 1995 roku, gdzie wskazano, że układem objęte jest Przedsiębiorstwo (...) S.A. (dawniej Przedsiębiorstwo (...) w B.). Sporną kwestią pozostawało niewątpliwie ustalenie, czy zostały spełnione przez ubezpieczoną wszystkie konieczne przesłanki w celu uzyskania przez nią ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla.

W tej materii godzi się przypomnieć, że możliwość utraty przez emerytów i rencistów prawa do tego rodzaju świadczeń zarysowała się w związku z nowelizacją działu XI Kodeksu pracy, dokonaną ustawą zmieniającą z dnia 29 września 1994 roku (tekst jednolity: Dz. U. z 1994 roku, Nr 113, poz. 547). Zgodnie bowiem z treścią art. 9 ust. 1 ustawy, z upływem dwunastu miesięcy od jego wejścia w życie utraciły moc wszystkie układy zbiorowe pracy i porozumienia o przystąpieniu do nich, zawarte przed tym dniem z tym, że w przypadku układów pochodzących sprzed daty 1 stycznia 1987 roku nie było możliwości przedłużenia ich obowiązywania w dotychczasowym kształcie, natomiast w odniesieniu do pozostałych – zastrzeżono w ust. 2 powołanego artykułu dopuszczalność porozumienia podmiotów predysponowanych w świetle art. 241¹⁴ §1 k.p. do zawarcia ponadzakładowego układu zbiorowego pracy o wstąpieniu w prawa i obowiązki stron tego typu układu, bądź porozumienia.

Taki właśnie los spotkał Układ Zbiorowy Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z dnia 21 grudnia 1991 roku, co do którego w dniu 3 października 1995 roku zostało zawarte stosowne porozumienie, a w dacie 20 października 1995 roku dokonano – w myśl art. 9 ust. 7 ustawy zmieniającej – prawnej rejestracji tego aktu jako ponadzakładowego układu zbiorowego pracy w rozumieniu przepisów działu XI Kodeksu pracy. Przekształcenie wspomnianego układu w ponadzakładowy układ zbiorowy pracy miało zaś ten skutek, że zgodnie z art. 239 k.p. jego postanowienia znajdowały zastosowanie do wszystkich pracowników zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych wymienionych w Załączniku Nr 1 do tego aktu, dwukrotnie modyfikowanych Protokołami Dodatkowymi Nr 7 z dnia 21 listopada 1995 roku oraz Nr 9 z dnia 29 lutego 2000 roku i to niezależnie od treści obowiązujących w tych zakładach wewnętrznych przepisów płacowych. W świetle bowiem art. 241⁽²⁶⁾ §1 k.p. postanowienia zakładowego układu zbiorowego pracy nie mogą być bowiem mniej korzystne dla pracowników od postanowień obejmującego ich układu ponadzakładowego. W razie zaistnienia tego rodzaju sytuacji zastosowanie ma norma aktu wyższego rzędu, jaki jest ponadzakładowy układ zbiorowy pracy.

Odmienne rzecz się miała z układami zbiorowymi pracy i porozumieniami o przystąpieniu do nich zawartymi przed dniem 1 stycznia 1987 roku, a do takich wszak należał Układ Zbiorowy Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 roku. Wprawdzie regulacja art. 9 ustawy zmieniającej nie dopuszczała możliwości przedłużenia żywota tychże aktów w opisanym wyżej trybie, ale w ust. 3 powołanego artykułu zastrzeżono, iż strony predysponowane w myśl art. 241²³ k.p. do zawarcia zakładowego układu zbiorowego pracy mogą, do upływu terminu przewidzianego w ust. 1, porozumieć się w kwestii włączenia uprawnień i świadczeń unormowanych w „tym układzie” bądź porozumieniu do zakładowego układu zbiorowego pracy albo odstąpienia od ich stosowania. Zgodnie z art. 9 ust. 7 ustawy również i te porozumienia podlegały zgłoszeniu do rejestru zakładowych układów zbiorowych pracy, a jeśli ich zawarcie

implikowało konieczność zmiany postanowień zakładowego układu zbiorowego pracy, zmian tych dokonywano stosownie do art. 241⁹ § 1 k.p.

W kontekście zaprezentowanych regulacji wprowadzonych cytowaną ustawą zmieniającą z dnia 29 września 1994 roku (tekst jednolity: Dz.U. z 1994 roku, Nr 113, poz. 547 ze zm.) nie ulega wątpliwości, że wspomniany Układ Zbiorowy Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 roku, gwarantujący pracownikom, którzy przeszli na emeryturę lub rentę z jednostek organizacyjnych nim objętych i pod jego rządami oraz wdowom, wdowcom i sierotom po tychże pracownikach, prawo do deputatu węglowego w ilości 2,5 tony rocznie, obowiązywał tylko przez rok po wejściu w życie powyższego aktu nowelizacyjnego, po czym wygasł wskutek braku możliwości przekształcenia go w ponadzakładowy układ zbiorowy pracy w rozumieniu przepisów działu XI Kodeksu pracy. Poszczególni pracodawcy mogli jednak w tym czasie zawrzeć, z działającymi u nich zakładowymi organizacjami związkowymi, porozumienie o włączeniu uprawnień i świadczeń określonych w tymże układzie do swoich zakładowych układów zbiorowych pracy albo o odstąpieniu od ich stosowania.

W przypadku Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z dnia 21 grudnia 1991 roku skutki omawianej nowelizacji Kodeksu pracy były nieco inne. Z uwagi na przekształcenie tego aktu w ponadzakładowy układ zbiorowy pracy przed upływem rocznego terminu od wejścia w życie ustawy zmieniającej, wszystkie jego postanowienia wiązały pracodawców, dla jakich został zawarty. Jednostki organizacyjne wymienione w Załączniku Nr 1 do układu nie mogły więc odstąpić od jego stosowania tak w trybie art. 9 ust. 3 cytowanej ustawy, gdyż akt ten nie podpadał pod hipotezę tejże normy prawnej, jak i w przewidzianej w art. 241⁽⁹⁾ k.p. drodze protokołów dodatkowych do zakładowych układów zbiorowych pracy, a to ze względu na regulację art. 241⁽²⁶⁾ § 1 k.p. W konsekwencji byli pracownicy przedsiębiorstw objętych wspomnianym układem, którzy uzyskali status emeryta lub rencisty pod jego rządami, zachowali prawo do deputatu węglowego wynikające z art. 22 tego aktu. Warto przypomnieć, że przepis ten w jego pierwotnym brzmieniu zapewniał zamieszkałym w kraju emerytom i rencistom oraz wdowom, wdowcom i sierotom po pracownikach zakładów podlegających układowi, możliwość wystąpienia z wnioskiem do pracodawcy, od którego odeszli na emeryturę lub rentę, o przyznanie bezpłatnego węgla w naturze w ilości 3 ton rocznie.

Protokołem Dodatkowym nr 7 z dnia 21 listopada 1995 roku dokonano jednak – zgodnie z art. 241⁽⁹⁾ k.p. – zmiany treści Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych, m.in. nadając nową redakcję art. 22 ust. 2 i wprowadzając do tego artykułu ust. 8 oraz uzupełniając omawiany akt o art. 44⁽¹⁾. Powołany art. 22 ust. 2 stanowił odtąd, iż uprawnienia do bezpłatnego węgla w naturze – z zastrzeżeniem art. 44⁽¹⁾ – przysługują zamieszkałym w kraju emerytom i rencistom w wymiarze:

- 1) 2,5 tony rocznie, których uprawnienia powstały na podstawie Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 roku i których korzystali z nich w dniu 25 listopada 1995 roku,
- 2) 3 ton rocznie, których uprawnienia powstały na podstawie Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z dnia 21 grudnia 1991 roku.

W ust. 8 tego artykułu dopuszczono możliwość wypłaty przedmiotowego deputatu węglowego w ekwiwalencie pieniężnym. Natomiast art. 44¹ głosił, że „od dnia 26 listopada 1995 roku postanowienia art. 22 układu nie dotyczą jednostek, które do dnia 25 listopada 1995 roku w swoich zakładowych układach zbiorowych pracy odstąpiły, na podstawie art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 29 września 1994 roku o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych ustaw od stosowania świadczeń, o których mowa w art. 22 ust. 2 pkt 1 w wymiarze i na zasadach określonych w Układzie Zbiorowym Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 roku”.

Przytoczenie powyższych postanowień układowych w ich dosłownym brzmieniu jest konieczne, albowiem cytowana regulacja prawna może budzić wątpliwości interpretacyjne.

Zamieszczenie zastrzeżenia wynikającego z art. 44⁽¹⁾ nie w punkcie 1 art. 22 ust. 2, ale w części wspólnej dla obydwu punktów, z jakich składa się tenże ustęp oraz nawiązanie w początkowym fragmencie wspomnianego art. 44⁽¹⁾ do całego art. 22 układu mogłoby sugerować, że jeżeli podmioty predysponowane do zawarcia porozumienia, o jakim mowa w art. 9 ustawy nowelizacyjnej Kodeksu pracy, skorzystały z tej możliwości i odstąpiły od stosowania uprawnień i świadczeń określonych w Układzie Zbiorowym Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 roku, to nie wiążą ich też postanowienia Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z dnia 21 grudnia 1991 roku, traktujące o uprawnieniach deputatowych nabytych przez emerytów i rencistów pod rządami tego ostatniego aktu. Taka wykładnia powołanych przepisów jest jednak całkowicie chybiona.

Trzeba pamiętać, że art. 22, gwarantujący osobom przechodzącym na emerytury lub renty z przedsiębiorstw objętych Układem Zbiorowym Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych bezpłatny węgiel w naturze, stanowił integralną część tego aktu od początku jego obowiązywania i zachował moc do chwili przekształcenia go w ponadzakładowy układ zbiorowy pracy, a nadto od tego momentu podlegał regulacjom znowelizowanego działu XI Kodeksu pracy. Skoro zatem w myśl art. 239 § 1 i 2 k.p. oraz art. 241⁽¹²⁾ § 1 k.p. układ zbiorowy pracy zawiera się dla wszystkich pracowników zatrudnionych przez pracodawców objętych jego postanowieniami, z możliwością rozszerzenia zamieszczonych w nim unormowań na osoby świadczące pracę w ramach innych stosunków prawnych oraz na emerytów i rencistów, a nadto wchodzi on w życie w terminie w nim określonym (nie wcześniej jednak niż w dacie zarejestrowania), bez potrzeby – wzorem dawnych rozwiązań legislacyjnych – zawierania przez partnerów społecznych zakładowych umów zbiorowych warunkujących jego realizację, zaś w świetle art. 241⁽²⁶⁾ § 1 k.p. nie można w zakładowym układzie zbiorowym pracy wprowadzać regulacji mniej korzystnej dla pracowników niż przewidziana w układzie ponadzakładowym, to nadmierność stosowania świadczeń deputatowych wobec emerytów i rencistów, którzy swoje uprawnienia w tym zakresie nabyli pod rządami cytowanego aktu, nie mające żadnego oparcia w ustawie nowelizacyjnej z dnia 29 września 1994 roku, naruszałyby wszystkie powyższe przepisy Kodeksu pracy, a przez to z mocy art. 9 § 2 k.p. byłoby bezskuteczne.

Merytoryczna zmiana treści art. 22 ust. 2 Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych, dokonana Protokołem Dodatkowym nr 7, polegała na włączeniu do tego aktu postanowień tracącego moc z upływem roku od wejścia w życie powołanej ustawy nowelizacyjnej (to jest w dniu 25 listopada 1995 roku) Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego, dotyczących przyznawania bezpłatnego węgla osobom, które przeszły na emerytury lub renty pod jego rządami. Inkorporacja ta miała jednak warunkowy charakter. Krąg podmiotów predysponowanych do świadczenia ograniczono bowiem do tych zamieszkałych w kraju emerytów i rencistów, którzy korzystali z uprawnień deputatowych we wskazanej dacie 25 listopada 1995 roku. Zastrzeżenia takiego nie uczyniono natomiast w punkcie 2 omawianego przepisu, którego adresatami były osoby pobierające od byłych pracodawców bezpłatny węgiel z mocy unormowań Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych. Dodany do tegoż aktu art. 41⁽¹⁾, do którego nawiązuje początkowy fragment przepisu art. 22 ust. 2 w jego nowej wersji, wyjaśniał zatem genezę i istotę owego uwarunkowania, pod jakim nastąpiło włączenie regulacji starszego układu do obecnego.

Inkorporacja ta odbyła się z uwzględnieniem treści art. 9 ust. 3 ustawy zmieniającej z daty 29 września 1994 roku, który wprawdzie zezwalał na przejęcie – w trybie porozumienia podmiotów predysponowanych do zawarcia zakładowego układu zbiorowego pracy – uprawnień i świadczeń wynikających z wygasających z mocy ust. 1 tego artykułu aktów do stanowionych przez siebie wewnętrznych przepisów płacowych, ale możliwość tę zawężyło do układów pochodzących sprzed dnia 1 stycznia 1987 roku. Takim zaś aktem był Układ Zbiorowy Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 roku, wymieniony w końcowym zdaniu art. 44¹.

Sumując dotychczasowe rozważania należy stwierdzić, że nowelizacja art. 22 ust. 2 Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych nie uzależniała dalszego trwania uprawnień deputatowych emerytów i rencistów, wywodzonych z postanowień tegoż aktu, od woli stron zakładowych układów zbiorowych pracy i nie pozwalała pracodawcom objętym jego unormowaniami na odstąpienie od realizacji tych świadczeń w ich wewnętrznych przepisach płacowych. Oznaczała natomiast włączenie do powołanego aktu regulacji Układu Zbiorowego Pracy dla

Przemysłu Węglowego w części dotyczącej przyznania bezpłatnego węgla osobom przechodzącym na emeryturę lub rentę pod jego rządami ale przy respektowaniu sytuacji prawnej zaistniałej w wyniku zastosowania przez partnerów społecznych unormowania art. 9 ust. 3 ustawy zmieniającej dział XI Kodeksu pracy.

Jeżeli zatem podmioty predysponowane do zawarcia zakładowego układu zbiorowego pracy w drodze stosownych porozumień odstąpiły do dnia 25 listopada 1995 roku od realizacji postanowień „starszego” układu, nie zostały objęte regulacją art. 22 ust. 2 pkt 1 ponadzakładowego układu zbiorowego pracy. Jeśli zaś nie skorzystały z możliwości, jaką stwarzał im w tym zakresie cytowany art. 9 ust.3 ustawy nowelizacyjnej – podlegały powyższemu postanowieniu układowemu i nie mogły już później wprowadzić do zakładowych układów zbiorowych pracy zmian zmierzających do pozbawienia osób uprawnionych w świetle tegoż unormowania wypłaty spornego deputatu.

Włączenie postanowień Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego do Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych, przekształconego uprzednio w ponadzakładowy układ zbiorowy pracy, implikowało wzmocnienie ochrony uprawnień deputatowych emerytów i rencistów objętych tą regulacją w stosunku do tej, jaką dawała im wcześniejsza inkorporacja tych unormowań do zakładowych układów zbiorowych pracy.

Trzeba przy tym odróżnić porozumienie, o jakim traktuje wspomniany art. 9 ust. 3 ustawy zmieniającej, od rezygnacji w dawnych zakładowych umowach zbiorowych z deputatów i innych świadczeń oraz ekwiwalentów pieniężnych za nie, do czego upoważniał (ale tylko w odniesieniu do osób pozostających w zatrudnieniu, albowiem dla nich była zawierana tego rodzaju umowa) art. 22 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1985 roku o zasadach tworzenia zakładowych systemów wynagradzania (tekst jednolity: Dz. U. z 1990 roku Nr 69 poz. 407 ze zm.). Jeśli nawet obowiązująca w danym przedsiębiorstwie zakładowa umowa zbiorowa, przekształcona następnie w myśl art. 5 ust.1 pkt 2 ustawy nowelizacyjnej dział XI Kodeksu pracy w zakładowy układ zbiorowy pracy, nie przewidywała możliwości wypłaty deputatów na rzecz emerytów i rencistów, to fakt ten nie skutkował automatycznego pozbawienia uprawnień w tym zakresie osób, które przeszły na emeryturę lub rentę pod rządami dawnych układów zbiorowych pracy, skoro – jak wskazano wyżej – nie były one adresatami owych umów (vide: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 marca 1986 roku, sygnatura akt III PZP 4/86, OSNCP z 1987 roku, Nr 1 poz.15). Odstąpienie od realizacji tychże świadczeń wobec tego kręgu podmiotów, będące negatywną przesłanką objęcia emerytów i rencistów unormowaniem art. 22 ust.2 pkt 1 Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych, wymagało zawarcia porozumienia w trybie art. 9 ust. 3 ustawy zmieniającej i jego zarejestrowania przez Okręgowego Inspektora Pracy.

Przychodząc do rozpoznawanej sprawy należy stwierdzić, że ubezpieczona wywodziła swoje roszczenia z postanowień Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 roku, a następnie z mocy art. 22 Układu Zbiorowego Pracy z dnia 21 grudnia 1991 roku dla Pracowników Zakładów Górniczych, a istota problemu w niniejszej sprawie sprowadzała się do odpowiedzi na pytanie, czy Przedsiębiorstwo (...) w B. skutecznie odstąpiło od stosowania świadczeń wynikających z unormowań tego aktu w trybie określonym w art. 9 ust. 3 ustawy nowelizującej Dział XI Kodeksu pracy.

Jak wynika z ustaleń Sądu pierwszej instancji, które Sąd Apelacyjny w Katowicach w pełni podziela, uznaje za słuszne i przyjmuje jako własne, Przedsiębiorstwo (...) w B. skutecznie złożyło oświadczenie, na mocy którego odstąpiono od wypłacania emerytom i rencistom należnych im świadczeń, o których jest mowa we wskazanym wyżej układzie. Do rejestru układów w dniu 14 czerwca 1995 roku zostało wpisane bowiem porozumienie z dnia 30 grudnia 1994 roku o odstąpieniu, w trybie art. 9 ust. 3 ustawy z dnia 29 września 1994 roku o zmianie ustawy Kodeks pracy (...) od stosowania uprawnień do bezpłatnego węgla dla emerytów i rencistów oraz ekwiwalentu za ten węgiel wynikającego z rozdz. IV zał. Nr 32 do Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 roku – poczynając od dnia 30 grudnia 1994 roku. Powyższa zmiana wprowadzona została protokołem dodatkowym Nr 3 z dnia 30 grudnia 1994 roku do Zakładowego Układu Zbiorowego z dnia 29 września 1992 roku zgodnie z treścią art. 241 §1 Kodeksu pracy. W drodze porozumienia z dnia 30 grudnia 1994 roku podmioty predysponowane do zawarcia zakładowego układu zbiorowego pracy Przedsiębiorstwa (...) S.A. w B. skutecznie zatem odstąpiły do dnia 25 listopada 1995 roku od realizacji postanowień „starszego” układu, tak więc jego byli pracownicy, a obecnie emeryci i renciści, dotychczas

uprawnieni do deputatu węglowego na podstawie regulacji Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 roku – nie zostali objęci regulacją art. 22 ust. 2 pkt 1 ponadzakładowego układu zbiorowego pracy.

W tym stanie rzeczy, skarżąca niewątpliwie nie może być osobą uprawnioną w rozumieniu art. 2 ustawy z dnia 6 lipca 2007 roku o ekwiwalencie pieniężnym z tytułu prawa do bezpłatnego węgla dla osób uprawnionych z przedsiębiorstw robót górniczych. Posiadanie bowiem przez jej męża, a następnie przez samą ubezpieczoną statusu osoby uprawnionej stanowiło przesłankę do ustalenia prawa do ekwiwalentu pieniężnego z tytułu prawa do bezpłatnego węgla za lata 2008 i 2009. W ocenie Sądu Apelacyjnego treść art. 2 punkt 1 w/wym. ustawy nie pozwala zakwalifikować ubezpieczonej do grona osób uprawnionych do ekwiwalentu za węgiel, bowiem jej uprawnienie, które jest pochodnym od uprawnień jej zmarłego męża było wywodzone z Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 roku od którego skutecznie odstąpiono. Skoro więc zostało wykazane, iż postanowienia Układu Zbiorowego Pracy dla Przemysłu Węglowego z dnia 1 lutego 1980 roku oraz postanowienia Układu Zbiorowego Pracy dla Pracowników Zakładów Górniczych z dnia 21 grudnia 1991 roku nie dotyczą w żadnej mierze ubezpieczonej, tym samym nie spełnia ona przesłanek przewidzianych ustawą z dnia 6 lipca 2007 roku do nabycia wnioskowanego przez nią świadczenia.

Mając powyższe na względzie, Sąd Apelacyjny w Katowicach uznał, że apelacja jest bezzasadna i na mocy art. 385 k.p.c., orzekł, jak w sentencji.

/-/ SSA L.Jachimowska /-/ SSA K.Merker /-/ SSA W.Bzibziak

Sędzia Przewodniczący Sędzia

JM